

PAŠAUKIMAS VISUOMET POEZIJA

Regina Vaišvilienė

...gydytojo atsinešimas prie savo paciento sielos pareina nuo gydytojo humaniškumo. Meilė žmonijai patraukia žmogų į gydytojavimą, neveltui sakydavęs didysis Paracelsus: „Gydytojas išauga širdy“. Nė vienas luomas tiek negelbsti kenčiančiai žmonijai žodžiu ir darbu, kiek gydytojai.

Ilja Skliutauskas (Medicina, 1930, Nr 11)

Gimė 1896 m. rugsėjo 22 d. Gardine. Medicinos mokslus baigė 1920 m. Charkove. Iki 1931 m. dirbo gydytoju Kapčiamiestyje (Lazdijų raj.) ir Žagarėje, 1931-1940 m. Kaune TSRS pasiuntinybėje ir Prekybos atstovybėje. Nuo 1947 m. I. Skliutauskas Vilniaus universiteto Vidaus ligų propeutikos katedroje asistentas, nuo 1953 m. – vyresnysis dėstytojas, o 1956-1972 m. – docentas. 1953 m. apsigynė disertaciją „Žmogaus kraujo koloidų dispersiškumo klausimu, kintant organizmo reaktyvumui“. Labai darbštus, pareigingas, aukštos erudicijos žmogus, mokėjo keletą svetimų kalbų, domėjosi medicinos istorija, buvo išsilavinęs įvairiose meno srityse. Paskelbė apie 50 mokslinių darbų lietuvių, rusų ir vokiečių kalbomis, o taip pat straipsnių meno bei jaunimo auklėjimo klausimais. Dar dirbdamas praktikos gydytoju provincijoje, rašė žurnalui „Medicina“.

Rašome apie žmogų, kurio neteko sutikti. Buvę jo studentai šiandien nebejauni gydytojai, medicinos dalykų dėstytojai. O dar profesoriui tebedirbant, vis gar-

siau imdavo skambėti kito gydytojo Skliutausko – taip, sūnaus Jokūbo vardas.

Panašūs buvo abiejų inicialai: J (Jokūbo) ir I (tėvo). Abu praktikuojantys gydytojai, abu reikėsi kaip rašytojai. Tad neišvengta painiavos bibliografiniuose aprašuose. Gal dėl šių nelabai tesiskiriančių asmenvardžių raidelių ir vėlėsi klaidos, kurios neįsigilinusiam nelabai ką sakė. Gal kas iš rašytojų gilinasi, ar Jokūbas buvo mokslų daktaras? Jis vieniems buvo geras gydytojas, kitiems, kaip liaudyje įprasta vadinti visus gydytojus „daktarais“, daktaras ir tiek. O dėl literatūrinių rašinių? Ar kas galėtų suabejoti, kad straipsnis smagiu pavadinimu „Ieškau moters“¹, išspausdintas 1940 m. – ne Jokūbo rašinys. O ar labai jau skaičiuosi, kiek gitų metų galėjo būti rašytojui? Kai kuriuose šaltiniuose Iljos Skliutausko disertacija, apginta 1953 m., priskiriama Jokūbui.

2015 m. gegužės mėnesį Lietuvos medicinos bibliotekoje buvo pagerbti trys labai skirtingi, o kartu ir savo veikla ir asmenybės

Adasa Skliutauskaitė su šio straipsnio autore. Parodos atidarymas Lietuvos medicinos bibliotekoje. 2015 m.

išskirtinumu panašūs gydytojai rašytojai: Eduardas Selelionis, Filomena Taunytė, Jokūbas Skliutauskas. Visi trys daugelį metų buvo medikų literatūros Poezijos pavasarių organizatoriai ir sielos. Renginio metu, pristatant parodą, norėdami pasidžiaugti, jog galime parodyti ir vieną pirmųjų Jokūbo Skliutausko publikacijų, atkreipėme susirinkusiųjų dėmesį į ekspozicijos dalį, kurioje puikavosi atspaudas iš žurnalo „Kultūra“ su minėtu „Ieškau moters“.

Apie tai, kad Jokūbas Skliutauskas pirmas savo publikacijos išspausdino apie 1940 metus, buvo minima ne viena kartą. Rašytojų sąjunga „In memoriam. Atsisveikinant su Jokūbu Skliutausku“ žymėjo: „J. Skliutauskas spaudoje debiutavo 1940 m.“ Nesusiprati- mą „išrišo“ renginyje dalyva- vusi Jokūbo sesuo dailininkė Adasa Skliutauskaitė: „Jokūbas tada buvo penkiolikos metų ba- chūras. Apie kokius jo straips- nius galima kalbėti. Čia mano tėvo rašyta. Jis ir apie daile nusimanė“.

Nedaug ką pavyko sužinoti apie docentą Ilją Skliutauską. Adasos žodžiai:

„Tėtė buvo tikras iš pašaknų gydytojas ir mokslininkas. Jis labai vertino darbą universitete, mylėjo studentus, atrodo, kad ir jie jį gerbė ir mylėjo.“

Tačiau pažvelkime į Ilją Skliutauską per jo publikuo- tus straipsnius. Jų apstu 1920-1944 m. „Medicinos“ žurnale. Pirmiausia į akis krenta 1932 m. įdėtas straipsnis „Poezija ir medicina“. Jog ši publikacija ne Jokūbo, tuomet septynerių metų berniuko, abejonių nekėlė, bet temų panašumai verčia susi- mąstyti. Kyla daug neatsakytų klausimų apie Ilją Skliutaus- ką, apie profesorių E. Vintelerį, kuris buvo ne tik patologinės anatomijos Lietuvoje pradinin- kas, bet ir poetas, parašęs ir iš- leidęs eilėraščių rinkinį², apie V. Krėvę, J. Basanavičių ir kitas garsias asmenybes. Taip pat apie medicinos biblioteką, kurioje gydytojas rašytojas Jokūbas pra- leisdavo labai daug laiko ir vis pykdavo, kad per trumpos dar- bo valandos.

Apie Ilją Skliutauską biogra- finių žinių labai nedaug. Viskas, kas liudija Iljos Skliutausko as- mens tapatybę, pateikta rašinio pradžioje³. Galime pasidžiaugti tuo, ką Ilja Skliutauskas pali- ko savo publikacijose žurna- le „Medicina“ – nuo 1923 iki 1941 m. atspausdinta per 20 straipsnių ir daugiau kaip 30 literatūros apžvalgų iš rusų ir vokiečių medicinos spaudos. Didžioji dauguma straipsnių turėjo cituojamos literatūros są- rašus.

Tai rodė, kad gydytojas, dirb- damas provincijoje domėjosi medicinos naujienomis, skaitė, referavo, dalijosi savo praktikos pastebėjimais su kolegomis.

Viename pirmųjų savo straips- nių, „Gydymas sunkių širdies veikimo dekomensacijos for- mų kraujoleidžiu“ autorius ir nusako savo rašymo tikslą:

„Kadangi aš esu priėjęs tos minties grynai aprioriniai, o pa- tikrinti ją praktikoje galimybės nesusituriu, tai aš ir pasiryžau atspausdinti šį mano straipsnį, kad atkreipus į ją dėmesį kole- gų, kuriems klinikinė medžiaga yra prieinama“⁴.

Iljos Skliutausko domėjimosi laukas labai platus, temos api- ma tiek medicinos problemas, tiek gydytojų ir pacientų etikos ir psichologijos klausimus. Ap- rašė įvairius jam pačiam tekusius spręsti sudėtingus, rečiau pasitaikančius atvejus, anali- zuoja pasiremdamas užsienio spauda, dalindamasis mintimis, bet neteigdamas, o kviesdamas diskutuoti, aiškintis, kaip ge- riaus būtų elgtis vienu ar kitu atveju.

Iš prie pavardės pažymėtų vie- tos pavadinimų, galime atsekti, kur ir kuriuo metu gydytojas

Ilja Skliutauskas gyveno ir gy- dė ir kaip keitėsi tiek vardo, tiek pavardės rašyba. 1923 m. autoriaus pavardė buvo rašo- ma J. Skliutovskis. 1924 m. po straipsniu parašyta „Dr. J. Skliu- tauskas (Pikeliai, Maž. a.)“. Kur tuo metu dirbo gydytojas patvirtina aprašydamas ligos atvejį: „Š. m. balandžio mėn. 19 d. buvau pakviestas Pikelių miestelyje pas ūkininką Juo- zą P.“ Iš straipsnio „Keli Hei- ne-Medin' o ligos atsitikimai“⁵ galime spėti, kiek apytikriai lai- ko gydytojas dirba Lietuvoje: ...praktikuodamas Lietuvoje jau aštuonerius metus, dar nė karto tos ligos nebuvau užtikęs. <...> ... R-tė Janina, 1 metų 7 mėn amž. iš Žagarės...“ Tai pažymi ir prierašas: „I. Skliutauskas (Ža- garė)“.

Kada konkrečiai gydytojas at- sikraustė į Žagarę, tiesioginių žinių nerasta.

Neteko aptikti duomenų, pa- tvirtinančių, kada Ilja Skliutaus- kas galėjo dirbti Kapčiamiestyje. Iš pateiktų publikacijų galima spręsti, kad dirbdamas Žagarė- je daug rašė įvairiausiomis me- dicinos, sveikatos, medicinos istorijos ir deontologijos temo- mis: „Išpūdziai palikę nuo Hei- ne-Medin' o ligos epidemijos“, „Pacientas ir jo siela“, „Apie Liaudies mediciną“, „Karlsba- do kurortas ir buvę tenai XI-iejai tarptautiniai gydytojų tobulina- mieji kursai“, „Poezija ir medi- cina“ ir kt. Dėl pastarosios pub- likacijos parašymo vietos kyla

¹ Kultūra, 1940, Nr. 1, p. 80

² Emilis Vinteleris (Emil Winteler, 1878-1972) – žymus Lietuvos medikas, Vilniaus universiteto profesorius, poetas. *E. Molis. Träume und Gedanken*. „Kauno“ leidykla, Kaunas, 1938.

³ „Sveikatos apsauga“. 1976, Nr. 9, p. 58-59.

⁴ Medicina, 1923 m. Nr. 3-4, p. 157-158.

⁵ Medicina, 1929, Nr. 7, p. 487-493.

šiek tiek neiškumų. Daug kur teigiama, kad tai autoriaus pirmoji knygelė, parašyta Žagarėje. Deja, faktai liudija ką kita.

1932 m. tuo pačiu pavadinimu atspausdintame straipsnyje prie pavardės randame parašytą: Kaunas, o išnašose pastaba: „Pranešimas skaitytas per Kauno m. gydytojų sąjungos posėdį 1931 m. lapkričio mėn. 30 d.“ Tad priskirti šią publikaciją Žagarės laikotarpiui nelabai išeina, nebent gyvendamas Žagarėje, važiuo pranešimo skaityti Kaune. Šioje publikacijoje I. Skliutauskas pateikia savo apmąstymus, kodėl taip artima medikui yra kūryba ir kad kuriantis, šiuo atveju rašantis gydytojas gali būti ir tikru gydytoju: „Šis pranešimas yra etiudas apie poeziją ir mediciną, kilęs mano mintyse galvojant apie Arthur'o Schnitzlerio⁶ mirtį ir skiriamas jam paminėti. Aš čia nenagrinėsiu jojo literatūrinių kūrinių, nes tat nėra gydytojo dalykas; aš tenoriu tik pabrėžti, kad Arthur Schnitzler buvo ne tik poetas ir dramaturgas, bet ir iki gyvo kaulo gydytojas“.

Be minėto gydytojo, jis apžvelgia daugelį žinomų medikų, tarp jų pamini ir lietuvių gydytojus, kurie buvo geri savo srities specialistai ir kūrėjai, bei bando nagrinėti priežastis, kodėl medikai kuria: „...Natūralistai, gamtos paslapčių tyrinėtojai, gerai supranta, kad jų ieškojimams nėra ir negali būti galo, nes, radus atsakymą į vieną klausimą, tučtuoju neišvengiamai iškyla kitas – „dėl ko“. Jie užsiima mokslu dėl to, kad jie, panašiai, kaip ir poetai, turi pašaukimą, kad juos, kaip ir poetus, pagauna įkvėpimas, intuicija, kad

Dr. Ilja Skliutauskas su mažaisiais pacientais. Apie 1935 m.

mokslininkai, lygiai kaip ir poetai, pergyvena kūrybos laimę. Medicina, kaip natūralistiškas mokslas, su jo išradimų paslaptimis, kaip menas *per se*, gydymo menas, kuris pagrįstas gabumais, intuicija, įkvėpimu, kaip profesija – gelbėjimas nuo mirties, nuo kančių, tarnavimas nelaimingiesiems, – medicina ankštai susijusi su poezija. Net proziškiausioji iš jos disciplinų, anatomija, mokslas apie formą, yra tiltas, jungiąs mediciną su menu, ir tarp savo grossmeisterių gali nurodyti ne į mažesnius, kaip kad pats Leonardo da Vinci.“⁷

Kiekvienoje Iljos Skliutausko publikacijoje galima rasti ir šioms dienoms aktualių temų, klausimų ir svarstymų.

Straipsnyje „Pacientas ir jo siela“ analizuojamos tokios pat problemos, apie kurias kalbama ir šiuo metu, praėjus beveik šimtmečiui: „Mūsų metu medicina pergyvena didelių reformų gadinę. Senosios disciplinos išsišakoja ir persigrupuoja, naujosios disciplinos išauga bežiūrint. Žinoma, šitokia būklė neišvengiamai veda prie siauros specializacijos, prie profesinio vienpusiškumo padidėjimo.<...> Kitaip tariant, gydytojas specialistas visuomet turi palaikyti ryšį ir su kitomis gretimomis medicinos sritimis.“⁸ O kaip gražiai pasakyta apie liaudies mediciną: „Jei pripažintume, kad mokslinė medicina yra galiausiai ne kas kita, o tik ištobulinta,

ištaisyta ir papildyta liaudies medicina, kurios pradžia glūdi tolimoje stbmeldystės senovėje, kai žmonija buvo užvis artimiausia gamtai, tai turėtume sutikti, kad Lietuva, palyginti vėliausiai pakrikštyta, yra labai tinkamas kraštas liaudies medicinai studijuoti.“⁹ Autorius dėkoja žurnalo redaktoriui dr. J. Staugaičiui už pageidavimą parašyti šia tema. Taigi Ilja Skliutauskas priklausė Kauno miesto gydytojų sąjungai, skaitė pranešimus, dalyvavo suvažiavimuose.

Rašydamas apie meną, kultūrą Ilja Skliutauskas kreipdavo dėmesį į bendražmogiškąsias visuomenės problemas. Jau minėtame straipsnyje „Ieškau moters (Ispūdžiai ir samprotavimai moterų dailininkų parodos proga)“ autorius teigia, kad moterys neturėtų kopijuoti vyrų ir tuo užsikariauti sau pozicijas, bet moteris per savo pajautimą turi atskleisti pasaulį, išlikti savimi: „Moterų lygybė būtų laimė žmonijai. Tačiau nereikia suprasti tos lygybės moters savybių kraštutinumo niviavimo prasme. Nes moteris visuomet turi likti moterimi.“ „Moterys! Jūs esate žmonijos motinos. Tik jūs vienos galite nukreipti besiantiną blogį. Grožio jausmas, estetikos, humaniškumo, gėrio ir meilės jausmas neužgęsta jūsų širdyse.“ Taip autorius kreipėsi į moteris, kai Europoje jau buvo įsiplieskęs Antrasis pasaulinis karas. Ilja Skliutauskas rašė ne tik apie meną, kultūrą, bet pakomentuodavo ir sporto įvykius: „Didelis Kauno Makabi laimėjimas“ ar „Kauno Makabi krepšininkai Vilniuje.“¹⁰

Mintys, išsakytos apie gydytoją-kūrėją publikacijoje „Medicina ir poezija“, tinka tiek Jokūbai Skliutauskams. Apie tai byloja Iljos Skliutausko mokinio, Jokūbo Skliutausko kolegos, dr. Juozapo Butkaus užrašyti prisiminimai, kuriuos perdavė Adasa Skliutauskaitė: „Man besimokant Vilniaus Universiteto Medicinos fakultete čia dirbo ir man dėstė energingas greitas docentas Ilja Skliutauskas, gydytojo – terapeuto ir rašytojo Jokūbo Skliutausko, bei dailininkės – grafikės Adasos Skliutauskaitės tėvas. Visi jie įsimintini. Ypač man įsiminė per paskaitą docento I. Skliutausko papasakota istorija apie jo, dar jaunučio gydytojo, dūminėje Žemaitijos kaimo troboje atliktą operaciją. Jis trobos viename kampe atsiverė savo atsivežtom išvirintom paklodėm ir apklojęs jomis stalą išoperavo pūlingu pleuritu sergančią 16 metų mergaitę. Neįsivaizduojama, kaip jis kaime be jokio rentgeno nustatė tokią diagnozę.

Neįsivaizduojama, koks tada galėjo būti nuskausminimas. Po operacijos jis ligonę slaugė,

perrišinėjo, vežė paties išvirtus buljonus. Ligonė pasveiko. Docentas pasakė, kad įdomu būtų sužinoti, ar ji dar gyva. Aš apie tą paskaitą per atostogas papasakojau tėvams, gyvenusiems Žemaitijoje. Pasirodė, kad ta ligonė yra tėvo bendradarbio žmona. Buvusi ligonė, išgirdusi, kad docentas yra sveikas ir gyvas, perdavė per mane jam linkėjimus ir padėką už išgelbėtą gyvybę. Abu norėjo susitikti. Vaikų padedami jie susitiko. Jaučiausi laimingas padėjęs susitikti vienas kito išsilgusiems žmonėms.“

Gydytojas Ilja Skliutauskas mirė eidamas 80-uosius metus, Jokūbas Skliutauskas, kaip ir jo tėvas, anapusybėn išėjo sulaukęs tokio pat amžiaus. Du gydytojai Ilja ir Jokūbas Skliutauskai – tėvas ir sūnus, paliko savo kūrybą ir šiltus prisiminimus artimųjų, kolegų, mokinių ir pacientų širdyse. ■

⁶ Arthur Schnitzler (1862-1931) – austrų rašytojas dramaturgas ir novelistas, pagal išsilavinimą gydytojas.

⁷ Medicina, 1932, Nr. 1, p. 1-10.

⁸ Medicina, 1930, Nr. 11, p. 739.

⁹ Medicina, 1931, Nr. 1, p. 1.

¹⁰ Apžvalga. Žydų visuomenės minties savaitraštis. 1940, Nr. 9.

VOCATION C'EST TOUJOURS POÉSIE

Père et fils, médecins tous deux et tous deux érudits, passionnés de musique et polyglottes, aux initiales si semblables « I » pour le père et « J » pour le fils, comment ne pas confondre ces deux médecins si éminents? Certains les confondaient, s'interrogeant, en lisant des articles de Jokūbas Skliutauskas, pour savoir s'il avait soutenu sa thèse ou comment un garçon de 7 ans avait-il pu être Ilya Skliutauskas (1896-1970), Docteur en médecine, professeur de l'Université, auteur des nombreux articles dans la presse médicale, précurseur militant de modes de vie sains et admirateur de la poésie et de l'art. Et c'était donc de lui que Jokūbas, le fils, avait hérité cette immense passion pour la culture et la littérature, devenu un écrivain professionnel, tout en restant professionnellement un médecin.